

ΓΕΩΡΓΙΑ Ε. ΜΑΛΟΥΧΟΥ - ΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Ἱερὸς νόμος Χίου

Τεμάχιο στήλης ἐντοπίου ὑποκυάνου λίθου ἑλλιπὲς ἄνω, δεξιὰ καὶ κάτω· σώζει ἀκέραια τὴν ἀριστερὴ πλευρά. Ὁ λίθος εἶναι ἐντοιχισμένος σὲ κεντρικὸ ἐσωτερικὸ τοῖχο παλαιᾶς οἰκίας ἰδιοκτησίας Ἰ. Καπετάνου κειμένης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως στὴν περιοχὴ *Κλεισσά* τοῦ Πυργίου τῆς Χίου. Ἡ οἰκία εἶναι μετασκευασμένη σὲ ξενῶνα ὑπὸ τὴν ὀνομασία «Μαστιχόσπιτο». Εἰκ. 1-2.

Τὴν ἐπιγραφὴ ἐντόπισε καὶ φωτογράφησε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2010 ὁ κ. Γιάννης Οἰκονόμου, ὁ ὁποῖος καὶ ἄλλες φορές καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους ἔχει δεῖξει τὸν ζῆλο του γιὰ τὶς Χιακὲς ἀρχαιότητες.

Κατόπιν συνεννοήσεως τῆς ὑπευθύνου ἀρχαιολόγου τῆς Κ' Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων κ. Δέσποινας Τσαρδάκα μὲ τοὺς ἰδιοκτῆτες τῆς οἰκίας ἔγινε δυνατὸ νὰ ἰδοῦμε καὶ νὰ φωτογραφίσουμε τὴν ἐπιγραφὴ. Τὴν οἰκία ἐπισκεφθῆκαμε στὶς 21 Αὐγούστου 2010 μαζί μὲ τὴν Δ. Τσαρδάκα. Ἀνακοίνωση τοῦ εὐρήματος στὸ *Δελτίον* Μαρτίου 2011, www.greekepigraphicsociety.org.gr.

Τὸ σημεῖο τοῦ τοίχου, στὸ ὁποῖο εἶναι ἐντοιχισμένος ὁ λίθος, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐξέταση τοῦ κειμένου. Ὡστε ἡ ἀνάγνωση τῶν δύο τελευταίων στίχων 11-12 εἶναι ἀβέβαιη.

Ὶψ. (σωζ.) 0,33 μ., πλ. (σωζ. ἄνω) 0,155 μ.

Ὶψ. γραμμ. 0,02 μ. – 0,015 (Ο) μ.

Τέλη τοῦ 5ου ἢ ἀρχὲς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Στοιχ.

ONTI HB[- - -]
τον ἰθυ[ν- - - -]
ος ἑκασ[τ- - -]
NALI[- - - -]
5 ρας ὄφε[- - κ]-
ατειπ[- - - -]
εο· ἦν δ[- - -]
πέντε [- - - -]
ω ἱερ[- - - -]
10 [.]ψαι[- - - -]
λειν[- - - - -]
ναι.[- - - - -]

Από τις αποσπασματικά σωζόμενες λέξεις προκύπτει ότι το νέο κείμενο είναι αντίγραφο του γνωστού Χιακού ιεροῦ νόμου που απαγόρευε την βοσκή στα ἄλση, βλ. F. Sokolowski, *Lois sacrées des cités grecques*, Paris 1969, 116.¹ Ὁ νόμος εἶχε βρεθῆ στον Ναγὸ παρὰ τὰ Καρδάμυλα. Στὴν ἐπιγραφή μεταξύ ἄλλων ὀρίζεται (στίχ. 20-22) νὰ ἀναγραφῆ ὁ νόμος στα ἄλση. Ἐπειδὴ τὸ νέο κείμενο εἶναι ἐλλιπές, εἶναι ἀβέβαιοι ἐὰν ἦταν ἐντελῶς πιστὸ ἀντίγραφο.

Τὸ νέο κείμενο (στὸ ἐξῆς **B**) κατὰ τὸ σωζόμενο μέρος εἶναι πιστό, καθὼς φαίνεται, πρὸς τὴν ἐπιγραφή τοῦ Ναγοῦ (στὸ ἐξῆς **A**) κατὰ τοὺς στίχους του 1-5, οἱ ὁποῖοι ἀντιστοιχοῦν ἐπακριβῶς πρὸς τοὺς στίχ. 11-16 τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς. Ἡ διάταξη τοῦ νέου κειμένου (**B**) καὶ ἡ στοιχηδὸν χάραξή του ὑποδεικνύει νὰ ἀποκαταστήσωμε τὴν ἐπιγραφή μὲ 20 γράμματα κατὰ στίχον, ἐνῶ τὸ στοιχηδὸν τοῦ «πρωτοτύπου» εἶναι 16 γράμματα. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι μὲ τὴν ἀποκατάσταση 20 γραμμάτων κατὰ στίχον στὸ κείμενο B ὁ 8ος πλήρως συμπληρούμενος στίχος ([δὲ ποιμαίνοντι ἢ ὑφορβέ]-) βρίσκεται σὲ πλήρη συμφωνία πρὸς τὰ σωζόμενα στὸν 9ο στίχο, δηλ. τὸν 1^ο σωζόμενο (οντι ἢ β[οκολέοντι ἡμίεκ]-).

Σημειώνεται ὅτι ἡ ἀνάγνωση τῶν τελευταίων στίχων (11-12) τῆς νέας ἐπιγραφῆς (**B**) εἶναι ἐπισηφαλῆς. Λόγω τῆς θέσεώς της στὸν τοῖχο, ὅταν τὴν εἶδαμε, δὲν ἔγινε δυνατὸ νὰ ἐλέγξωμε τὸν λίθο ἀπὸ κοντά. Ἐκκρεμεῖ ἐκ τοῦ σύνεγγυς αὐτοψία, γιὰ τὴν ὁποία ἀπαιτεῖται κατάλληλη προετοιμασία.

Ἀκολούθως χάριν συγκρίσεως παραθέτομε τὸ A (κατόπιν αὐτοψίας A.Π.Μ.) καὶ τὸ B συμπληρωμένο. Μὲ μαῦρα στοιχεῖα διακρίνονται τὰ κοινὰ γράμματα τῶν δύο λίθων.

A. ἐκδ.: Γ. Ζολώτας, *Ἀθηνᾶ* 20 (1908) 187-189; L. Ziehen, *Leges Graecorum Sacrae*, Leipzig 1906, 111. *Syll.*³ 986; E. Schwyzer, *Dialectorum Graecarum exempla epigraphica potiora*, Leipzig 1923, 693; F. Sokolowski, *Lois sacrées des cités Grecques*, Paris 1969, 116. (C. Chandezon, *L'élevage en Grèce (fin Ve-fin Ier s. a.C.)*, *Ausonius Publications, Scripta Antiqua* 5, Bordeaux 2003, 152-154, ἀρ. 37).

A

Στοιχ. 16

[ἐπι Τ]ελλέος π[ρυτάν]-
 εος. βολῆς γνώμη. [ἐν τ]-
 οῖς ἄλσεσιν μ[ὴ ποιμ]-
 αίνεν μηδὲ κοπρε[όε]-
 5 ν· ἦν δὲ ποιμαίνη [ἢ ὑ]-
 φορβῆι ἢ βοκολῆι, [ὁ ἰ]-
 δὼν κατειπάτω πρ[ὸς]
 τὸς βασιλέας ἀγν[ῶς]
 πρὸς τῷ θεῷ· τῷ δὲ π[ο]-

B

Στοιχ. 20

[ἐπι Τελλέος πρυτάνεος. β]-
 [ολῆς γνώμη· ἐν τοῖς ἄλσεσ]-
 [ιν μὴ ποιμαίνεν μηδὲ κοπ]-
 [ρεόεν· ἦν δὲ ποιμαίνηι ἢ ὑ]-
 [φορβῆι ἢ βοκολῆι, ὁ ἰδὼν κ]-
 [ατειπάτω πρὸς τὸς βασιλ]-
 [έας ἀγνῶς πρὸς τῷ θεῷ· τῷ]
 [δὲ ποιμαίνοντι ἢ ὑφορβέ]-
οντι ἢ β[οκολέοντι ἡμίεκ]-

1. Ὁ Sokolowski ἀναδημοσιεύει τὴν ἐπιγραφή βασιζόμενος σὲ ἀπόγραφο ποὺ τοῦ ἔστειλε ὁ George Forrest.

<p>10 ιμαίνονται ἢ ὑφορβέ- οντι ἢ βοκολέοντι ἢ- μίεκτον ιθύνη ἔστω κ_ατὰ κ_τῆνος ἕκαστο- ν· ἦν δὲ κοπρεόων άλι-</p> <p>15 σκηται, πέντε στατῆ- ρας ὀφειλέτω ἀγνώως πρὸς τῷ θεῷ· ἦν δὲ ὁ ιδ- ῶν μὴ κατείπει, πέντ- ε στατῆρας ὀφειλέτ-</p> <p>20 ω ἱερὸς τῷ θεῷ· τ[αῦ]- τα γράψαι ἐν τοῖς ἄλ- σεσιν· σκεῦα ἐκ τῷ ἱε- ρ[ῷ μῆ] 'χφέρεν τὰ ἱερά· [ἦν δ'] ἐ[χ]φέρηι, ἀρεστή-</p> <p>25 [ριον ὀφεί]λ[ε]ν, [τ]ὸν δὲ [ἰ]δόντα πρὸς τὸς β[α][σ]- [ι]λέας κατειπέν· ἦν δ- [έ] μὴ κατείπει, πέντε στατῆρας ὀφείλεν ἱ-</p> <p>30 ερὸς τῷ θεῷ.</p>	<p>τον ιθύ[νη ἔστω κατὰ κτῆν]- ος ἕκασ[τον· ἦν δὲ κοπρεόω]- ν ἀλίσκ[ηται, πέντε στατῆ]- ρας ὀφε[ιλέτω8.... κ]- ατειπ[.....14..... θ]- εῶ· ἦν δ' [ὁ ἰδῶν μὴ κατείπει], πέντε [στατῆρας ὀφειλέτ]- ω ἱερ[ὸς τῷ θεῷ· ταῦτα γρ]- [ά]ψαι [- - - - - - - - - - -] λειν[- - - - - - - - - - -] ΝΑΙ[- - - - - - - - - - -] - - - - - - - - - - -</p>
--	---

A 12 ἴθυνα ed. priores.

Σχόλια

A 1 [ἐπὶ Τ]ελλέος· τονίσαμε τὴν γενικὴ στὴν παραλήγουσα θεωρῶντας ὅτι τὸ ὄνομα στὴν ὀνομαστικὴ εἶναι Τελλῆς, πρβλ. τὰ Χιακὰ Ἀγγελῆς (Ἀγγελέος, *SEG* 15, 540), Ἀπελλῆς (Ἀπελλέος, *SEG* 19, 580.6), Φιλῆς (Φιλέος, *BCH* 3, 1879, 325, ἀρ. 14).

A 8-9: εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἡ φράση ἀγνώως πρὸς τῷ θεῷ ἀναφέρεται σὲ ἐκεῖνον ποῦ τυχὸν θὰ καταγγεῖλει τὴν παράβαση, ἐνῶ στοὺς στίχ. 16-17 ἐμφανίζεται νὰ ἀφορᾷ στὸν παραβάτη. Τὶς δύο περιπτώσεις ἐξηγεῖ ὁ Hiller von Gaertringen ὡς ἐξῆς (*Syll.*³ 986): στὴν πρώτη περίπτωση, ἐὰν ὁ ἰδῶν ἤθελε νὰ ἔχη τὴν εὐμένεια τοῦ θεοῦ δὲν θὰ ἐπετρέπετο νὰ ἀποκρύψει τὴν παράβαση («si ipse deum propitium habere neque illius iram in se convertere volet, non licebit celare»· στὴν δευτέρη, ὁ θεὸς δὲν θὰ ἐξευμενισθεῖ, ἐὰν ὁ παραβάτης δὲν καταβάλλῃ τὸ πρόστιμο («non habebit deum placatum priusquam multam solverit»).

A 12: ιθύνη· πρβλ. τὴν ἐπιγραφὴ τῶν Καυκασέων, Ζολῶτα, *Αθηνᾶ* 20 (1908) 189-190, ἀρ. 4 (τὸ κείμενο δίδεται ἐξ αὐτοψίας Α.Π.Μ.), πλευρὰ Β.9-15.² ὄρον ὀ[[ς] ἄν ἐγβάλῃη, στατῆρ' | [ά]ποδότω ἰ[[θ]]ύνηγ κἂν|τῆπαρῆι ἐ[[ν]]εχέσθω. Στὴν ρήτρα τῶν Καυκασέων ὁ παραβάτης

2. Ὁ R. Koerner, *Inscriptliche Gesetzestexte der frühen griechischen Polis*, Wien 1993, ἀρ. 63, ποῦ ἐκδίδει τὸ κείμενο στηριζόμενος σὲ ἕκτυπο παρέχει ἐπίσης τὶς ὀρθὲς ἀναγνώσεις ἐγβάλῃη καὶ ἰ[[θ]]ύνηγ.

ἀντιθέτως πρὸς τὸν παρόντα νόμο θεωρεῖται καὶ καταραμένος. Γιὰ τὴν φράση κἀν|τῆπαρῆι (κράσις: καὶ ἐν τῇ ἐπαρῆι)³ ἐ|[ν]εχέσθω πρβλ. τὴν ἐπιγραφή τῆς Τέω περὶ τῶν δημοσίων ἀρῶν, *SGHI* 30.34-35: ἐν τῆπαρῆι|ι ἔχεσθαι.

A 14-17, B 11-15: οἱ στίχοι 14 -15 τοῦ B δὲν συμπίπτουν πρὸς τοὺς στίχους 16-17 τοῦ A. Παραθέτομε κατὰ λογάδην τοὺς στίχους.

A 14-17: ἦν δὲ κοπρεόων ἀλί|σκηται, πέντε στατῆ|ρας ὀφειλέτω ἀγνώως | πρὸς τὸ θεῶ·

B 11-15: [ἦν δὲ κοπρεόω]|ν ἀλίσκ[ηται, πέντε στατῆ|]ρας ὀφε|[ιλέτω .8. κ]|ατειπ[.14.θ]|εῶ·

Στὸ κείμενο B μεταξὺ τοῦ ρ. ὀφειλέτω καὶ τῆς λέξεως θεῶ παρεμβάλλονται 28 γράμματα· ἀπὸ τὸ σωζόμενο ρηματικὸ τύπο [κ]|ατειπ[άτω] (ἢ [κ]|ατειπ[έν]) προκύπτει ὅτι τὰ ἐλλείποντα ἀναφέρονταν στὴν ὑποχρέωση τοῦ τυχόν *ιδόντος* νὰ καταγγεῖλει τὸν παραβάτη. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ρήτρα δὲν ὑπάρχει στοὺς ἀντίστοιχους στίχους τοῦ A.

Ἡ ἀπόκλιση τῶν δύο κειμένων (A καὶ B) ὑποδεικνύει ὅτι ἔχει γίνεи σφάλμα κατὰ τὴν ἀντιγραφή ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ (πρωτότυπο) κείμενο ποὺ ἦταν γραμμένο σὲ μαλακὴ ὕλη. Τὸ ἐρώτημα εἶναι σὲ ποῖο ἀπὸ τὰ δύο κείμενα ἔγινε τὸ σφάλμα.

Μία πιθανότητα εἶναι τὸ κείμενο B: [ἦν δὲ κοπρεόω]|ν ἀλίσκ[ηται, πέντε στατῆ|]ρας ὀφε|[ιλέτω,⁴ ὁ δὲ ἰδὼν κ]|ατειπ[άτω ἀγνώως πρὸς τὸ θ]|εῶ⁴ νὰ εἶναι τὸ ὀρθὸ καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ A νὰ παρέλειψε μία ὀλόκληρη φράση: ἦν δὲ κοπρεόων ἀλί|σκηται, πέντε στατῆ|ρας ὀφειλέτω· <ὁ δὲ ἰδὼν κατειπάτω> ἀγνώως | πρὸς τὸ θεῶ.

Τὴν ἐκδοχὴ αὐτὴ δυσχεραίνει ὅτι στὴν προτεινόμενη διόρθωση <ὁ δὲ ἰδὼν κατειπάτω> δὲν περιλαμβάνεται ὁ ἐπιρρηματικὸς προσδιορισμὸς πρὸς τὸς βασιλέας ποὺ ἀπαντᾷ δύο φορὲς στὸ A, στίχ. 6-8 ([ὁ ἰ]|δὼν κατειπάτω πρ[ὸς] | τὸς βασιλέας) καὶ στίχ. 25-27 ([τ]|ὸν δὲ | [ἰ]|δόντα πρὸς τὸς β[α]|σιλέας κατειπῆν).

Δεύτερη πιθανότητα εἶναι ὅτι ὁ χαρακτὴρ τοῦ κειμένου B ἔσφαλε στὴν χάραξη τῶν στίχων 14-15 (6-7 τοῦ κειμένου χωρὶς τὶς συμπληρώσεις). Τὰ ΕΟΗΝΔ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν ἀμέσως μετὰ τὸ ρῆμα ὀφε|[ιλέτω], καθὼς καὶ τὰ συμπληρωτέα [ἀγνώως πρὸς τὸ θ]|εῶ· τὰ ΑΤΕΙΠ ([κ]|ατειπ[ει]) θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθοῦν τὸν ὑποθετικὸ σύνδεσμο ἦν δ'. Τὴν πιθανότητα αὐτὴ καθιστᾷ μικρότερη τὸ ὅτι δὲν ἐξηγεῖται πῶς ἀκριβῶς προέκυψε τὸ σφάλμα.⁵

A 25: ἀρεστή|[ιον]· *ἐξπλαστήριος θυσία πρὸς κάποια θεότητα*. Ἡ λέξη δὲν εἶναι συνήθης· ἀπαντᾷ ἀρκετὲς φορὲς στὴν Ἄττική, καὶ ἅπαξ μόνον στὴν Χίο, στὸν παρόντα νόμο, καὶ στὴν

3. Στὴν ἀνωτέρω δημοσίευση, ὅ.π. σημ. 2, δίδεται: καὶ | [τ]|ῆπαρῆι.

4. Ἡ συμπλήρωση τῆς μετοχῆς ἰδὼν ἐνῶ χωρᾷ ἀκριβῶς στὴν στοιχηδὸν διάταξη τοῦ A, στὸ B εἶναι κατὰ ἓνα γράμμα βραχύτερη. Σημειωτέον ὅτι σὲ δύο ἐπιγραφὲς τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ρήματος *ὀρῶ* τὸ ρ. *λαμβάνω*, βλ. Ν. Μ. Κοντολέων, *Αρχ. Δελτ.* 14 (1932) 84-89 [*SEG* 23, 498] (Δῆλος, 3ος αἰ. π.Χ.): καὶ μηθεῖς ἐμ[β]άλλει εἰς τὸν | [ἀ]νακαθαρθέντα τόπον μηδ' εἰς τὸ | τ[έ]μενος τὸ τῆς Λητοῦς [μή]τ[ε] κό[π]ρο|ν | μήτε σποδὸν μήτε [ἄλλο μηθ]έ|ν· δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ καὶ τῶι δῆ|μωι· ἐάν τις ἀλί|σκηται τούτ[ων τι] προ|ῶν, ἐξουσίαν εἶναι τῶι λαβόντ[ι] καὶ ἀπάγειν καὶ εἰσαγγέλλειν πρό[ς] | τὴν βουλήν. Ἐπίσης, *FD* III 1, 486.B.8-9 (Δελφοί, 285-280 π.Χ.): [αἰ δέ κά τις κλέπτων ἀλῶι] ἐπ' αὐτοφῶρωι, ἀπαγέτω αὐτὸν λαβὼν δ[ή]|σας ἐμ μὲν Δελφοῖς πό[τ] τὰν βουλὰν [εἶ]σω τοῦ ἱεροῦ, ἐν [δὲ τῶι ἱερῶι? ἔγγυον ἀ]ξιόχρεων ἔγγυάσας κλπ.

5. Ἡ βάσει τοῦ κειμένου A ἐπιβαλλόμενη συμπλήρωση στὸν στίχ. 13 ὀφε|[ιλέτω ἀγνώως πρὸς τὸ θ]|εῶ θὰ πλεονάζε κατὰ τρία γράμματα (23 ἀντὶ τοῦ στοιχηδὸν 20).

Δῆλο, *ID* 104 (3). 13. Στὸν παρόντα νόμο δὲν ἀναγράφεται τὸ ποσὸν ποὺ ἔπρεπε νὰ κοστίζει ἡ θυσία· ἴσως νὰ ἦταν παγίως καθορισμένο· πρβλ. *SEG* 22, 274.37-40: τῆμ βουλὴν | καὶ τ[ο]ὔστρατηγοῦ[ς θύ]σαντας ἀρεστήριον τῶι Διὶ τῶι | Παγκρατεῖ καὶ τῆι Ἀθηναί {καί}(?) τῆι Νίκηι καὶ τῶι Ποσειδῶνι τῶι Ἀσφα[λ]εῖωι. Βλ. ἀντιθέτως *Αρχ. Έφημ.* 1923 36, 123.16-20: τὸ δὲ ἄλλο ἀργύριον τὸ ἐξαιρεθὲν ἐκ τῶ θησαυρῶ | καὶ τὸ ἐκ τῶν καπηλείων, ἀφελόν|τας τῶι θεῶι εἰς ἀρεστήριον ΔΔ : δ|ραχμάς· *IG* II² 839.45-47: θῦσαι δὲ τῶι θεῶι ἀρεστήριον ἀπὸ πέντε καὶ δέκα δραχμῶν.

Ὅπως ἤδη σημειώσαμε ἡ ἀνάγνωση τῶν τελευταίων στίχων (11-12) τῆς νέας ἐπιγραφῆς εἶναι ἐπισφαλῆς. Ἐπαναλαμβάνομε ὅτι ἀπαιτεῖται αὐτοψία ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Πάντως, πρὸς τὸ παρὸν ἀπὸ τὰ σωζόμενα φαίνεται νὰ μὴν συμπίπτῃ τὸ κείμενο Β πρὸς τὸ Α. Εἰκάζομε ὅτι μετὰ τὸ ἀπαρέμφατο γράψαι θὰ ἀκολουθοῦσε ὁ συγκεκριμένος τόπος (ἱερό), στὸν ὁποῖο θὰ ἰδρῦτοσαν ἡ στήλη μὲ τὸ ἀντίγραφο. Τί ὑπῆρχε χαραγμένο μετὰ τὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς στήλης δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ ἀσφαλῶς.

B 19 |ειν[- - -]· ἡ ἀνάγνωση εἶναι ἐπισφαλῆς, ἐὰν ὁμως τὸ πρῶτο γράμμα εἶναι Ρ (ὑπόστικτο), τότε ἡ συμπλήρωση [ἐχφέ]|ρειν φαίνεται πιθανή· ἀκολούθως θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρχῃ ἐδῶ ἡ ρήτρα περὶ ἐξαγωγῆς τῶν σκευῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λ.χ. [μῆ (ἐ)χφέ]|ρειν [σκεῦα ἐκ τῶ ἱερῶ κλπ.], ἐφ' ὅσον δεχθῆ κανεὶς ὅτι ἡ κατάληξι (-ειν) τοῦ συγκεκριμένου ἀπαρεμφάτου στὸ κείμενο Β εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τοῦ Α (ὀφείλεν).

Τὸ νέο κείμενο καθιστᾷ καὶ πάλιν ἐπίκαιρο τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀντιγράφων (ψηφισμάτων ἢ νόμων). Γνωστότερο ἴσως εἶναι ἐκεῖνο τῶν λεγομένων ἀντιγράφων τοῦ Ἀττικοῦ ψηφίσματος περὶ τῆς χρήσεως τῶν Ἀττικῶν νομισμάτων, μέτρων καὶ σταθμῶν (*IG* I³ 1453) ἀπὸ τὶς συμμάχους πόλεις τῶν Ἀθηναίων. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ἐπιγραφές σωζόμενες σὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἀντίγραφα· μνημονεύομε λ.χ., -γιὰ νὰ περιορισθοῦμε σὲ Ἀττικὰ κείμενα-, τὸ ψήφισμα περὶ προσφορᾶς ἀπαρχῶν στὶς θεές τῆς Ἐλευσίνας (*IG* I³ 78) καὶ τὴν συνθήκη Ἀθηναίων καὶ Χίων (*IG* II² 34 καὶ 35). Ἡ συζήτηση ὁμως γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀντιγράφων δὲν εἶναι τοῦ παρόντος χώρου.

Εικ. 1. Ἡ ἐντοιχισμένη ἐπιγραφή σὲ ἐσωτερικὸ τοῖχο παλαιᾶς οἰκίας ἰδιοκτησίας Ἰ. Καπετάνου στὸ Πυργί

Εικ. 2. Ἡ ἐπιγραφή (στρ. 90 μοιρῶν)